ВИМОГИ ДО ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО МЕДИЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Т.І. Гриджук

*Івано-Франківський національний медичний університет, кафедра внутрішньої медицини №2 та медсестринства, м. Івано-Франківськ, Україна,
ORCID ID: 0000-0001-6192-0012,
e-mail: grydguk.ti@gmail.com*

Резюме. Орієнтація вітчизняної освіти на європейський освітній простір ініціює перебудову вимог до викладача вищої школи, як до його професійних, так і особистісних якостей. Для того, щоб вища освіта України максимально задовольняла вимоги часу, такі чинники, як компетентність, професіоналізм, інтелект, творчість повинні відігравати провідну роль у функціонуванні цієї сфери. Стаття присвячена проблематиці формування педагогічної та комунікативної діяльності викладача вищого медичного навчального закладу, що є необхідною умовою успішного процесу викладання. Сучасна психолого-педагогічна наука розглядає відносини викладачів і студентів як особливий соціально-психологічний феномен і важливу складову цілісного педагогічного процесу підготовки фахівця у вищому навчальному закладі. Особливо актуальною стає проблема суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками навчального процесу, основними ознаками яких є: 1) особистісна орієнтація співрозмовників; 2) суб'єкт-суб'єктний характер спілкування; 3) готовність підтримувати позицію співрозмовника; 4) відхід від рольової позиції педагога. Проаналізовано основні вимоги до викладача вищого медичного навчального закладу, розкрито основні напрями його діяльності. Показано, що за своєю сутністю професійно-педагогічна діяльність є інтегративною, у якій поєднуються предметна, наукова, психолого-педагогічна, ідеологічна і лікувальна (для викладачів клінічних кафедр) складові. Висвітлено основне завдання педагога – допомогти студентові взяти активну участь у педагогічному процесі і створити умови для успішної реалізації його потенційних можливостей, розвитку особистості майбутнього фахівця та формуванні його професійної компетентності.

Ключові слова: викладач, студент, вищий медичний заклад, педагогічна діяльність.

Вступ. Реформування та модернізація галузі охорони здоров'я вимагають покращення якості вищої медичної освіти в Україні з метою підготовки кваліфікованих конкурентоспроможних фахівців із високим рівнем сформованості професійних знань, навичок і вмінь, творчого мислення, кращих людських якостей, національної свідомості. Очевидно, що в таких умовах україні важливу роль мають відігравати викладачі, адже саме від їхнього потенціалу, врахування сучасних тенденцій розвитку вищої освіти, фахової області, вміння мотивувати студентів залежить розвиток майбутніх спеціалістів.

Обґрунтування дослідження. Сучасний педагогічний процес є багатогранною системою взаємодії викладача та студента, який спрямований на опрацювання інформації та знань, вдосконалення практичних навичок із предмету. Він є складним видом інтелектуальної праці, який вимагає великих зусиль та затрат часу. Професійна діяльність педагога – це духовний, інтелектуальний та культурний потенціал, що дозволяє розвивати учня як особистість. Така важливість ролі педагога та результатів його діяльності зумовлює відповідні високі вимоги як до особистості, так і до професійної майстерності викладача.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що окремим сторонам професійно-педагогічної підготовки викладача ґрунтовно висвітлені в працях І. Беґа, А. Ставицького, Г. Лисенко, І. Зязуна, В. Сухомлинсько-

го, В. Стрельнікова, О. Беляєвої та інших. Однак актуальним залишається питання конкурентоспроможності вітчизняних та іноземних викладачів, що зумовлено сучасною європейською спрямованістю українського демократичного суспільства та певним колом проблемних завдань, розв'язання яких сприятиме визначенню місця України у світовому освітньому просторі [1]. Крім того, у наукових дослідженнях йде мова здебільшого про загальнопрофесійні вимоги до педагогів, а діяльність викладачів медичних вузів має свою специфіку, що вимагає окреслення їхніх функцій із урахуванням цих особливостей [2].

Медичну освіту не можна розглядати відокремлено від загальної системи професійної освіти, стану її розвитку на сучасному етапі. Однак, серйозною проблемою є те, що більшість викладачів медичних вишів не мають базової педагогічної освіти. З іншого боку, викладачі зі спеціальною психолого-педагогічною підготовкою для здійснення професійної діяльності у медичному виші зобов'язані бути компетентними у відповідних предметних галузях з огляду на напрям спеціальності («лікувальна справа», «стоматологія», «педіатрія») майбутнього фахівця у галузі медицини [3].

Мета статті полягає у визначенні вимог до викладача вищого медичного навчального закладу в умовах сучасних реалій.

Матеріали, методи та результати дослідження. Модернізація вищої освіти передбачає концентрацію навчального процесу на професійному становленні та особистісному зростанні студента та професіоналізмі викладача. Останній є якісною характеристикою викладача як суб'єкта педагогічної праці, яка відображає високий рівень розвитку професійних і особистісно-ділових якостей, що забезпечують ефективність педагогічної діяльності [4]. Однією з них є професійний менталітет. Викладач повинен знати предмет, що викладає, розвивати пізнавальні інтереси та пізнавальні потреби; удосконалювати гнучкість, глибину, критичність, конструктивність та самостійність мислення; бути спрямованим на загальнолюдські цінності; бути самоорганізованим, ініціативним, відповідальним та добре ставитись до студентів у разі взаємодії [1].

Могутнім фактором виховного впливу викладача є його особистий приклад, вміння при спілкуванні зі студентами виховувати не тільки словом, а й всіма якостями своєї особистості.

Відповідаючи вимогам вищої школи, викладач повинен мати глибокі знання й широку ерудицію в науково-предметній галузі, нестандартно мислити, бути креативним, володіти інноваційною тактикою і стратегією, методами вирішення творчих завдань; ґрунтовно знати педагогіку і психологію, зокрема андрагогіку, медико-біологічні аспекти інтелектуальної діяльності, володіти сучасними формами, методами, засобами й технологіями навчання; знати глобальні процеси розвитку цивілізації та функціонування сучасного суспільства, а також основи соціології, економіки, менеджменту і права; культуру усної та писемної форм літературної мови, володіти іноземними мовами, сучасними інформаційними технологіями, ефективними методами і прийомами міжособистісного спілкування. Все вище перераховане можна назвати різними видами компетентності: професійна, педагогічна, соціально-економічна та комунікативна.

Високим рівнем загальної культури викладача є сформований його науковий світогляд, стійка система національних і загальнолюдських духовно-моральних цінностей.

Викладач вищої школи вирішує різноманітні педагогічні завдання, що є відображенням специфіки його професійної діяльності. Тому його професійна культура складається з декількох самостійних видів діяльності. Основними напрямками діяльності викладача вищого навчального закладу є: навчальна (педагогічна), науково-методична, науково-дослідна та виховна робота [5]. Педагогічну складову прийнято вважати пріоритетною, але вона не може бути повноцінною при ігноруванні трьох інших аспектів роботи. Організуючи навчальну діяльність студентів відповідно до нормативних вимог, викладач визначає мету і завдання конкретної дисципліни у взаємозв'язку з іншими предметами, обирає оптимальні форми і методи роботи, що сприяють активізації пізнавальної діяльності студента, форми контролю. Основними видами цієї діяльності є лекційні, семінарські та практичні заняття, консультації, заліки, екзамени, керівництво практикою та науковими роботами тощо.

Науково-методична діяльність пов'язана з підготовкою навчального процесу, його забезпеченням і удосконаленням. Вона сприяє оптимізації робочого процесу, забезпечує формування умінь пошуку, обробки та систематизації зібраної інформації, введення у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів інформаційних технологій навчання.

Науково-дослідна діяльність має за мету організацію наукових досліджень у певній галузі знань, підвищення наукового рівня та розвитку творчого потенціалу викладача і студента. Наукова робота включає такі види: виконання планових науково-дослідних робіт, написання і видання підручників, монографій, наукових статей і тез, керівництво науково-дослідною роботою студентів. Остання передбачає розвиток здатності студентами формувати нові знання, отримувати фактичний матеріал, робити наукові узагальнення, розширювати і поглиблювати знання, удосконалювати клінічне мислення в процесі вирішення теоретичних проблем і практичних завдань.

Виховна діяльність полягає в організації виховного впливу на майбутніх фахівців у процесі викладання навчальних дисциплін і в позааудиторній роботі.

Вона включає такі види робіт: контроль за самостійною роботою студентів, перевірку конспектів, колоквіуми, співбесіди; роботу куратора груп; роботу керівників студентських наукових гуртків.

За статусом педагог і студенти перебувають на різних позиціях: викладач організовує взаємодію, а студент сприймає її і включається в неї. Тому педагог повинен допомогти студентові стати активним співучасником педагогічного процесу, забезпечити умови для реалізації його потенційних можливостей, тобто гарантувати *суб'єкт-суб'єктний характер педагогічних відносин* з основними їх ознаками: 1) особистісна орієнтація співрозмовників – готовність бачити і розуміти один одного. Враховуючи право кожного на вибір, необхідно допомагати іншому обрати власний шлях розв'язання проблеми, а не нав'язувати свою думку; 2) суб'єкт-суб'єктний характер спілкування – рівність психологічних позицій співрозмовників. Хоча викладач і студент не рівні соціально (різний життєвий досвід, ролі взаємодії), для забезпечення активності студента слід уникати домінування педагога і визнавати право студента на власну думку, позицію, бути самому готовим змінюватися. Студенти хочуть, щоб з ними радилися, зважали на їхні думки; завдання викладача – враховувати цю потребу; 3) наявність розуміння іншої людини, проникнення у світ її почуттів і переживань, готовність підтримувати позицію співрозмовника – це спілкування за законами взаємної довіри, коли партнери дослухаються один до одного, співпереживають; 4) нестандартні прийоми спілкування, що є наслідком відходу від суто рольової позиції педагога, орієнтація педагогічного спілкування на діалогічні форми.

Діяльність викладача вищого педагогічного закладу включає водночас і елемент масовості, адже викладач працює не лише з окремими студентами, а й з колективами академічних груп, курсів, які теж є об'єктами і суб'єктами навчання й виховання, що

вимагає від нього володіння методикою використання виховного впливу на колектив.

Викладач медичного вузу має поєднувати в собі добрі теоретичні знання предмету, старанність, уважність та наполегливість у роботі з хворими, розвинений кругозір, володіння сучасними педагогічними технологіями та бути яскравою особистістю з високими моральними якостями. Він має бути переконаним у тих позиціях, які транслює студентам, разом з тим, стимулювати їх до пошуку суті проблем та способів їх вирішення. Викладач повинен вміти виявляти під час взаємодії зі студентами належну повагу до них, незалежно від їхньої функціональної спроможності. Припинений, невпевнений у собі студент ніколи не виявлятиме інтересу до предмету, всіляко мінімізуватиме контакти з викладачем, внаслідок чого сума його знань із цієї дисципліни буде недостатньою для рівня кваліфікованого фахівця, що може зашкодити не лише самому майбутньому спеціалісту-медику, а і його пацієнтам. Тому саме в особі викладача, який має бути наставником, студенти можуть отримати відповіді на свої запитання для подальшого самовдосконалення.

В умовах трансформаційних процесів у вищій школі України вагомий прорив у рівні професійної роботи викладачів медичних закладів є забезпечення короткотерміновими стажуваннями науково-педагогічних працівників, як в інших вищих навчальних закладах держави, так і в європейських університетах. Таке стажування дає корисний обмін науковими ідеями, дослідницькими методами, досвідом педагогічної роботи, а також допомагає реалізації одного із базових принципів сучасної європейської освітньої політики – мобільності викладачів та студентів. Мобільність сприяє тому, щоб освіта була відкрита для нових тенденцій, а знання стали транснаціональним явищем.

Обговорення результатів. Узагальнюючи, слід сказати, що праця викладача вищого медичного закладу є двобічною – спеціальною та соціально-виховною, причому обидва компоненти перебувають в органічній єдності. У ній поєднані знання й ерудиція вченого і мистецтво педагога, висока інтелектуальна, моральна зрілість, усвідомлення обов'язку й почуття відповідальності.

Якість освіти починається з викладача. Саме його позиція, його роль у освітньому процесі, можливості для залучення студентів до найкращих практик, пов'язаних із дисципліною, визначають зацікавленість студентів, їхню мотивацію, бажання вибору закладу вищої освіти загалом.

Висновки. Професійно-педагогічна діяльність викладача вищого навчального закладу розглядається як інтегративна діяльність, у якій поєднуються предметний, науковий, психолого-педагогічний та виховний (ідеологічний) компоненти. Щодо викладачів, які працюють на клінічних кафедрах вищих медичних навчальних закладів, то невід'ємним є також лікувальний компонент [3].

Педагогічна праця викладача вищого навчального закладу має велике соціальне значення, оскільки приводить до формування людської особистості та виховання активної життєвої позиції.

References:

1. Stryha EV. Roli vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu. *Nauka i osvita*. 2013; 5:48-50.
2. Boichuk O. Suchasni psykhologo-pedahohichni vymohy do vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu. *Osvitlohichnyi dyskurs*. 2018; 1-2(20-21):158-170.
3. Bieliaieva OM. Profesiino-pedahohichna diialnist vykladachiv vyshchikh medychnykh navchalnykh zakladiv u konteksti systemnoho pidkholodu. *Svit medytsyny ta biolohii*. 2014; 3(45):182-185.
4. Tymkiv IS. Vymohy do osoby vykladacha v suchasnomu osvithnomu protsesi. *Arkhiv klinichnoi medytsyny*. 2014; 1(20):109-112.
5. Hladush VA, Lysenko NI. Pedahohika vyshchoi shkoly: teoriia, praktyka, istoriia: navchalnyi posibnyk. Dnipropetrovsk; 2014. P.416.

УДК 37.091.12.011.3-051+378

ТРЕБОВАНИЯ К ПРЕПОДАВАТЕЛЮ ВЫСШЕГО МЕДИЦИНСКОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Т.И. Гридчук

*Ивано-Франковский национальный медицинский университет, кафедра внутренней медицины №2 и медсестринства, г. Ивано-Франковск, Украина
ORCID ID: 0000-0001-6192-0012,
e-mail: grydguk.ti@gmail.com*

Резюме. Ориентация отечественного образования на европейское образовательное пространство инициирует перестройку требований к преподавателю высшей школы, как к его профессиональным, так и к личностным качествам. Для того, чтобы высшее образование Украины максимально удовлетворяло требования времени, такие факторы, как компетентность, профессионализм, интеллект, творчество должны играть ведущую роль в функционировании этой сферы. Статья посвящена проблематике формирования педагогической и коммуникативной деятельности преподавателя высшего медицинского учебного заведения, что является необходимым условием успешного процесса обучения. Современная психолого-педагогическая наука рассматривает отношения преподавателей и студентов как особый социально-психологический феномен и важную составляющую целостного педагогического процесса подготовки специалиста в высшем учебном заведении. Особенно актуальной становится проблема субъект-субъектных отношений между участниками учебного процесса, основными признаками которых являются: 1) личностная ориентация собеседников; 2) субъект-субъектный характер общения; 3) готовность поддерживать позицию собеседника; 4) уход от чисто ролевой позиции педагога. Проанализированы основные требования к преподавателю высшего медицинского учебного заведения, раскрыты основные направления его деятельности. Показано, что по своей сути профессионально-педагогическая деятельность является интегративной, в которой сочетаются предметная, научная, психолого-педагогическая,

идеологическая и лечебная (для преподавателей клинических кафедр) составляющие. Освещена основная задача педагога – развитие личности будущего специалиста, формирование его профессиональной компетентности.

Ключевые слова: преподаватель, студент, высшее медицинское заведение, педагогическая деятельность.

UDC 37.091.12.011.3-051+378

THE REQUIREMENTS TO THE TEACHER OF THE HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL INSTITUTION

T.I. Grydzhuk

*Ivano-Frankivsk National Medical University,
Department of Internal Medicine №2 and Nursing,
Ivano-Frankivsk, Ukraine,
ORCID ID: 0000-0001-6192-0012,
e-mail: grydguk.ti@gmail.com*

Abstract. Modernization ways of higher education in Ukraine are determined by European and world tendencies in the development of this sphere. Striving to an endless development, joining the world education space, and overcoming all deformations of the previous period have to become defiant signs of Ukrainian educational reform. So the main task of a modern higher educational institution in Ukraine has to be forming of an innovative educational environment that anticipates not only changes in the organization of education but also improvement of teachers' professional skills. So that higher education of Ukraine satisfies the demands of time maximally, such factors as competence, professionalism, intelligence, creativity have to play a leading role in the functioning of this sphere. The article is devoted to the problems of pedagogical and communicative activity of the teacher of the medical educational institution that is a necessary condition for a successful teaching process. The modern psychology and pedagogical science consider the relationship between teachers and students as a peculiar socio-psychological phenomenon and an important component of integral pedagogical process of

specialist training in the higher educational institution. The problem of subject-subject relations between participants in the educational process becomes especially actual. The main signs of pedagogical communication on this level are: 1) the personal orientation of the interlocutors; 2) the subject-subject characteristics of communication; 3) the insight into the world of feelings and experiences, the readiness to support the interlocutor's position; 4) the innovative communication techniques that are the consequence of leaving of purely role-playing position of the teacher.

There were analyzed the main requirements to the teacher of the higher medical educational institution, showed the main directions of his or her activity. It was shown that in its essence, professional and pedagogical activity was integrative, where preventive, scientific, psychological and pedagogical, ideological and medical (for teachers of clinical departments) components were combined. It was shown that the teacher of the higher educational institution had to possess the following competencies: professional, pedagogical, socio-economic, communicative ones, and a high level of general culture. There was highlighted the main task of the pedagogue, to help the student to get an active part in the pedagogical process, to provide conditions for the realization of his or her potential possibilities, personal development of future specialist, forming his or her professional competence, stimulation of his or her creative and self-educating activity.

In the conditions of transformational processes in the higher education of Ukraine, a breakthrough in the professional work level of the teachers of medical institutions is supporting of scientific and pedagogical workers with short-term internships as in other higher educational establishments of the country, as well as in European universities. Such an internship gives useful exchange of scientific ideas, research methods, pedagogical experience, and also helps to realize one of the basic principles of modern European educational practice, mobility of teachers and students. The mobility contributes to that that the education is open for new tendencies, and knowledge becomes a transnational phenomenon.

Keywords: teacher, student, higher medical education institution, pedagogical activity.

Стаття надійшла в редакцію 11.09.2019 р.